

**MEKSİKA'DA KURUMSAL DEVRİM PARTİSİ ve İSTİKRAR
ARAYIŞI**

Fatma AKKAN GÜNGÖR*

Özet

PRI'nın seçim davranış şekli konusunda genel anlamda söylenmesi gereken şey, Meksika siyasetine yön veren ve 2000 yılına kadar seçim kaybetmeyen bir siyasal parti olarak siyasal katılma sürecine önemli katkı sağladığıdır. Ancak demokrasinin, siyasal katılmanın genişlemesinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını söylemek zordur. Bununla beraber demokrasi tam olarak yerleştirilemese de PRI, var olan siyasal güçleri tek bir parti içinde uzlaştırmış, istikrarı garanti altına almış ve siyasal devamlılığı sağlayan bir sistem ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: PRI, siyasal katılma, klientalizm, Cárdenismo, *hegemonic* parti sistemi.

**INSTITUTIONAL REVOLUTIONARY PARTY in MEXICO: THE
SEARCH FOR STABILITY****Abstract**

Something to be said in general on the pattern of the election behaviour of PRI is that PRI, as it has pioneered Mexico's politics and has lost any election until 2000, is a political party which provides a vital contribution to the process of political participation. However, it is hard to say that democracy is formed by the result of the expansion of the political participation. Nevertheless, although democracy has not fully carried out by the PRI, it has compromised the existing political powers within a single party, guaranteed stability and created a system that allows political continuity.

Keywords: PRI, political participation, clientelism, Cárdenismo, *hegemonic* party system.

---

* Y. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, fatmaakkangungor@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Meksika siyasal sisteminin yapılanması konusunda en önemli gelişmelerden biri, 1928 yılında devlet başkanı Plutarco Elías Calles'in Meksika devlet başkanlığını yenilenemeyen altı yıllık dönem haline getiren bir yasa çıkarmaya karar vermesi olmuştur. Calles, iktidarını sürdürmek için Ulusal Devrim Partisi (PNR)¹ içinde eyalet patronlarını, generalleri, sendika başkanlarını ve kırsal kesim liderlerini örgütleme yoluna gitmiş ve böylece 20. Yüzyıl'ın geri kalan bölümüne istikrar getiren, Meksika siyasetine öncülük yapan siyasal parti kurulmuştur.² Calles sistemi, anlaşmazlıkların üzerini örtmüş ve gücü başkanlık üzerinde toplamıştır. 2000 yılına kadar seçim kaybetmeyen bu Partinin, *Latin Amerika* tarihi dikkate alındığında siyasal süreçte önemli bir yer teşkil ettiği belirtilmelidir.

Siyasal sistemler ekonomik gelişmeyi sağlamak için belirli dönemlerde bazı ilkelerden yararlanırlar. Meksika için de devletçilik ve neo-liberalizm bu ilkelerden en önemlileri olarak görülmektedir. Ve bu ilkeler parti yönetimleriyle ilgili dönemleri de özetlemektedirler. Çalışma, PRI'nın uzun bir dönem sonrasında ilk defa iktidardan ayrıldığı ve Meksika siyasal sisteminin demokrasiyle özdeşleştirildiği dönem olarak 2000 yılına kadar olan süreci ele almakta ve bu bağlamda PRI'nın siyasal katılma üzerindeki etkisini değerlendirmektedir.

1. KURUMSAL DEVRİM PARTİSİ ve PARTİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

PRI'nın, başkan Calles tarafından 1929 yılında 1910-1920 Devrimini takip eden on yıllık süreçte kişisel, yerel ve eyalet seviyesinde kamu görevi elde etmek için mücadele edenler arasında, şiddetin azaltılmasına ve merkezi

¹ 1938'de Meksika Devrim Partisi (PRM) olarak adı değiştirilen bu Parti, 1946 yılında Kurumsal Devrim Partisi (PRI) şeklinde yeniden adlandırılacaktır.

² Huntington, geleneksel siyasal kurumların devrim yoluyla yıkıldığı ülkelerde, devrim sonrası düzenin kurulabilmesi şartını güçlü bir partinin doğuşuna bağlar ki Meksika, bu konudaki en iyi örnek olarak kabul edilebilir. Bkz.: (Huntington, 1965: 425; Levy ve Bruhn, 2006: 46, 52).

hükümetin gücünün birleştirilmesine hizmet etmek için kurulduğu belirtilmektedir. Yarım yüzyıldan daha fazla bir dönem için iktidar partisi, çatışmaları gidermek, ortaya çıkan yeni çıkar gruplarını sistemin içine çekmek ve seçim sürecine girmek suretiyle rejimin meşrulaştırılması için bir mekanizma olarak etkileyici bir etkinlik göstermiştir. Partiden muhtemel ayrılmalar, hükümetin seçim kuralları üzerinde oynamasıyla giderilmiştir. Oluşturulan seçim kuralları, PRI'den ayrıldıktan sonra yeni bir muhalefet partisi kurmayı ve seçimi kazanmayı neredeyse imkansız hale getirmiştir (Cornelius ve Weldon, 2004: 496).

Cárdenismo olarak adlandırılan 1934-1940 döneminde PRI, sosyalist ve korporatist özellikler göstermiştir. Bu bağlamda Lázaro Cárdenas, eski bir *Latin Amerika* modeli olarak *devletçilikle* bağlantı kurmuş oluyordu. Petrollerin kamulaştırılması ve muazzam miktarda toprağın yeniden dağıtılması bu dönemin özelliklerindedir. Cárdenas, Partiyi kırsal kesimle, işçilerle, orduyla ve *popüler* sektörle örgütlemiş ve klientalizmi³ gerçekleştirmek üzere gruplar arasındaki taleplere aracılık etmek ve fonları onlara tahsis etmek için iyi işleyen bir bürokrasi oluşturmuştur (Roskin, 2009: 606-608). Böylece Cárdenas, Partiyi elit merkezli çatışma çözüm mekanizmasından kitlesel tabanlı siyasal parti haline dönüştürmüştür. Bu bağlamda parti politikalarına olan halk desteği artmış ve seçime katılım hareketlenmiştir. Bu durum, kırsal ve kentli işçilerin örgütlenmelerinin yerel, eyalet ve ulusal seviyede birleştirilmesi suretiyle başarılıdır. Bu yeniden yapılandırma, Partiyi bütünleştirici bir havaya sokarken, Meksika'da temsil edilen farklı ekonomik menfaatlere ve siyasal eğilimlere sahip olan birimleri bir araya getirmiş ve aynı zamanda düşük gelirli bölgeleri de kapsamak suretiyle Partinin devrimci referansını da güçlendirmiştir.

---

³ Diğer *Latin Amerika* toplumlarında patron-müşteri ilişkileri proteryanizmin bir kaynağı olarak tanımlanırken Meksika'da bu durum, kendine özgü bir bürokratik kural ve anahtar siyasal entegrasyon mekanizması olarak bilinmektedir. Meksika klientalizmi, değişik siyasal sistem uygulamalarında patron-müşteri ağları tarafından oynanan anahtar role vurgu yapmaktadır. Klientalizm, başkan gücünün arkasında enformel bir destek olarak görülmektedir. Klientalizm ayrıca politika uygulama süreçlerini etkilemekte ve kitleler kadar devlet mekanizmalarını da partiyle ilişkilendirmektedir. Bkz.: (Brachet-Marquez, 1992: 94).

Başlangıçtan itibaren Parti, hükümetin özellikle de başkanın bir uzantısı durumundadır. Ancak Partinin hükümetin ekonomik ve sosyal politikalarının belirlenmesine müdahale etmediği söylenebilir. Özellikle 1980'lerin sonlarından itibaren parti birliği ve disiplinini erozyona uğratan ve 2000 yılında yapılan başkanlık seçiminin kaybedilmesine neden olan gelişmelerin yaşanmasını sağlayan faktörlerden biri, federal yönetimdeki teknokratlar tarafından geliştirilen halkçı olmayan sertlik politikalarından Partinin uzak durması olarak gösterilmektedir (Bruhn, 2004: 125-128; Cornelius ve Weldon, 2004: 496; Levy ve Bruhn, 2006: 90-94).

1.1. Kurumsal Devrim Partisi ve Seçim Davranışı

Meksika siyaseti, ideolojik anlamda kutuplaşmış üçlü bir parti sistemi sunmaktadır. Siyasal alanın solunda yoksulların partisi-Demokratik Devrim Partisi (PRD), sağında orta sınıfın partisi- Ulusal Eylem Partisi (PAN), belirgin olmayan merkezdeyse PRI bulunmaktadır (Cortina, Gelman ve Blanco, 2008). PRI'nın genel anlamda seçim davranışıyla ilgili öncelikle söylenmesi gereken, şüphesiz Meksika'daki siyasal katılma sürecine katkıda bulunan bir siyasal parti olduğudur. Aynı zamanda iktidar olarak PRI'nın, seçime katılmayı da teşvik ettiği söylenebilir.

Meksika'nın 2000 yılı başkanlık seçiminde Vicente Fox'un uzun süren PRI iktidarına karşı seçimi kazanması akademisyen, gazeteci ve siyasetçi gibi birçok gözlemci tarafından olağanüstü olarak değerlendirilmiştir. PRI'nın yetmiş bir yıllık Meksika siyaseti üzerindeki kontrolü alışagelmış uygulamaların dışında hareket etmiş ve bu Parti, 1990'lara kadar başarılı olmaya devam etmiştir. İktidar partisinin 2000 yılı seçiminde yasal olmasa da bir şekilde kazanacağı düşünülmüştür (Klesner, 2005: 103).

Vicente Fox'un başarısının nedenini açıklamak ve yeni Meksika parti sisteminin nasıl ortaya çıktığını anlamak için 1980'lerin ortalarından itibaren Meksika siyasetindeki rekabetçi yapının gelişimini incelemek gerekmektedir. PRI, kurulduğu 1929'dan 1988'e kadar olan dönemde yapılan başkanlık, valilik veya federal senatörlük seçimlerinin hiçbirini kaybetmemiştir. PRI'nın federal olarak her üç yılda bir yapılan meclis seçimlerinde yüzde 98'in altında oy aldığı çok az görülmüştür. Ancak çok fazla rekabet edemeyen muhalefet parti

adayları ara sıra da olsa belediye seçimlerini kazanmışlardır. 1960 ve 1970’li yıllarda siyaset bilimciler, Meksika’da *hegemonic* bir parti sisteminin olduğunu vurgulamakta ve bu durumun da SSCB’nin tek partili sisteminden ayırt edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Çünkü burada muhalefet partileri yasal bir şekilde kurulmakta ve aynı zamanda siyaset yapabilmektedirler. Parti sisteminin *hegemonic* olarak adlandırılmasının nedeni, muhalefet partilerinin PRI ile salt anlamda bir rekabete girememesi durumundan kaynaklanmaktadır (Klesner, 2005: 105-106).

1977 temel siyasal reformundan önceki muhalefet partilerinden biri olan PAN, *kurumsallaşan devrim* muhafazakar muhalefet çerçevesinde bir parti görünümünde olmuştur. 1977 reformundan sonra, çoğunlukla sol düşüncede olan birkaç küçük muhalefet partisi ortaya çıksa da bunların hiçbirinin PRI’nın yerini alabilecek realist beklentisi olmamıştır (Siyasal partilerin, 1961 yılından 2000 yılına kadar olan oy dağılımı için bkz.: Tablo 1-Klesner, 2005: 106). PRI’nın hegemonyası, gerçekte devrimciler tarafından inşa edilen bir parti olmasıyla ve onun devrimci mirasıyla olan yakın bağıyla açıklanmaktadır. Parti, kırsal kesime toprak reformu, çalışan sınıfa işçi hakları ve bütün olarak Meksika’ya ekonomik gelişme sağlamıştır. Bununla birlikte PRI’nın hegemonyasının aslında partinin korporatist yapısıyla ilgili olduğu açıktır.

Ekonomik modernizasyon, PRI’nın seçimlerdeki hakim pozisyonunu aşamalı bir şekilde erozyona uğratmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere her bir federal seçimde yaklaşık yüzde 2’lik bir kayıp oluşmuştur. Muhalefet partileri, nüfusun eğitime ve kitlesel medyaya daha geniş ulaşımının sağlandığı kentsel ve sanayi alanlarında daha belirgin bir konuma gelmiştir (Klesner, 2005: 106).

Tablo 1
Federal Milletvekili Seçim Sonuçları, 1961-2000 (Oyların Yüzdesi)

Seçim Yılı	Siyasal Partiler									
	PAN	PRI	PPS	PARM	PDM	PCM PSUM PMS PRD	PST PFCRN PC	PVEM	PT	Diğer
1961	7,6	90,3	1,0	0,5	-	-	-	-	-	-

1964	11,5	86,3	1,4	0,7	-	-	-	-	-	-
1967	12,5	83,8	2,2	1,4	-	-	-	-	-	-
1970	14,2	83,6	1,4	0,8	-	-	-	-	-	-
1973	16,5	77,4	3,8	2,0	-	-	-	-	-	-
1976	8,9	85,2	3,2	2,7	-	-	-	-	-	-
1979	11,4	74,2	2,7	1,9	2,2	5,3	2,2	-	-	-
1982	17,5	69,3	1,9	1,3	2,3	4,4	1,8	-	-	1,3
1985	16,3	68,2	2,1	1,7	2,9	3,4	2,6	-	-	2,9
1988	18,0	50,4	9,2	6,1	1,3	4,5	10,2	-	-	0,5
1991	17,7	61,4	1,8	2,1	1,1	8,3	4,3	1,4	1,1	1,5
1994	26,8	50,3	0,7	0,9	0,4	16,7	1,1	1,4	2,6	0,3
1997	25,8	38,0	0,3	-	0,7	25,0	1,1	3,7	2,5	0,1
2000	39,1 ^a	37,8	-	0,8	-	19,1 ^a	-	(a)	(a)	2,1

^a2000'de PVEM, PAN'la Değişim için İşbirliği (Alianza por el Cambio) koalisyonu oluşturmuştur; PT, PRD'yle Meksika için İşbirliği (Alianza por México) koalisyonunun bir parçası olmuştur.

Kaynak: Klesner, 2005: 107.

2. SİYASAL KATILMAYI TEŞVİK ETMEK ve GELİŞMEK!

Siyasal katılma, bir toplumdaki diğerine değişebileceği gibi bir toplumda zaman içinde de değişme göstereceğinden birçok unsuru aynı anda içerisinde barındırmaktadır. Bunlar arasında oy verme⁴, seçim faaliyetleri, siyasal karar alıcıyı etkilemeye yönelik örgütsel faaliyetler ve şiddet eylemleri yer almaktadır.

Siyasal katılma, Alford ve Friedland tarafından vatandaşlar, özel veya kamu kurumları ve gruplar tarafından gerçekleştirilen şimdiki ve geçmişteki faaliyetler olarak ele alınmıştır. Bu faaliyetler, siyasal iktidarın yapısını ve personel ve sorumluluğu alınan veya alınmayan faaliyetlerin seçimini etkilemede az ya da çok etkili olmayı amaçlamaktadırlar. Milbrath (1965) ise siyasal katılmayı, bireylerin herhangi bir şekilde siyasal sistemi etkilemeye

⁴ Oy hakkıyla ilgili olarak özellikle bu hakkın yaygınlaşmasının, halkın demokratik karar almasının gerçek bir yaygınlaşması anlamına gelmeyeceği yönündeki görüşler dikkat çekicidir. Bu bağlamda 20. Yüzyıl başlarında 19. Yüzyılda sosyalist ve liberal düşünürlerin ifade ettiği katılımcı demokrasi hakkındaki olumlu beklentiye karşı elitizm özellikle gündeme getirilmiştir. Bkz.: (Pierson, 1996: 138-139; 313-314).

yönelik bireysel davranışları şeklinde ele almıştır (Alford ve Friedland, 1975: 430). Katılma konusundaki literatür siyasal katılmayı şekillendiren dört ana faktöre odaklanmıştır. Bunlar, kurumsal fırsatlar ve sınırlamalar, kaynaklar, siyasal değerler ve sosyal sermayedir. Özellikle kurumsal fırsatlar ve sınırlamalar, katılmayı sağlamada çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu rolü belirli siyasal faaliyet türlerini kolaylaştırarak ve bazı siyasal aktiviteleri cesaretlendirerek yapmaktadır (Klesner, 2009: 70).

Huntington ve Domínguez de bir toplumda sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ile siyasal katılma düzeyi arasında paralellik olduğunu vurgulamışlardır.⁵ Onlar, siyasal katılma düzeyinin bir toplumda sosyo-ekonomik statüye bağlı olarak değişebileceğini, aynı zamanda sosyo-ekonomik gelişmenin, örgüt ve derneklerin çoğalmasına ve daha çok kişinin bu gruplara katılmasına neden olacağından siyasal katılmayı artıracığına vurgu yapmaktadırlar. Yine sosyo-ekonomik modernleşmenin, siyasal katılmayı meşrulaştıran ve kolaylaştıran bir siyasal kültür ve görüş yarattığı belirtilmektedir (Huntington ve Domínguez, 1975: 43-49).⁶ Burada belirtilmesi gereken nokta, Huntington ve Domínguez'in de açıkladığı gibi istatistiksel veriler dikkate alındığında bir toplumun sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ile siyasal katılma düzeyi arasında birebir ilişkinin beklenebileceği ancak gerçekte durumun böyle olmadığıdır. Diğer şartların eşit olması durumunda ekonomik gelişme, siyasal katılmayı artırma eğilimindedir ancak diğer şartlar nadiren eşittir ve kendileri ekonomik gelişmenin zorunlu ürünü olmayan birçok faktör, siyasal katılma üzerinde etkili olmaktadır.

---

⁵ Burada daha fazla eğitim görmüş olanların, daha yüksek gelir sahipleri ve yüksek statülü mesleklerde çalışanların, genellikle yoksul, eğitimsiz ve düşük statülü mesleklerde çalışanlara oranla daha katılmacı oldukları vurgulanmaktadır. Oysa bunun tam tersi de söylenebilir. Statü elde etmek için siyasal eylemlerde bulunan, yerel teşkilatlarda görev alan ve kendisinden oy istenmesi için sokağa çıkıp dolaşan bireylere bazı yerleşim yerlerinde rastlanılabilmektedir. Yine iyi eğitim görmüş kişiler için siyasal katılma çok sıradan, sadece bir araç olarak algılanılabilmektedir.

⁶ Ayrıca bazı bireyler, diğerlerine göre kamusal konularda daha ilgili, daha istekli ve etkileycidirler. Bu durumda elit yaklaşım, herhangi bir toplumdaki herhangi bir kişinin siyasete olan ilgisi, isteği ve etkisinin boyutunun zirvede olması ile ilgilidir. Modern toplumlardaki profesyonel siyasetçilerin bu anlamda siyasal elitin en önemli üyeleri olduğu vurgulanmaktadır. Bkz.: (Putnam, 1971: 651).

Latin Amerika ülkeleri incelenirken toprak reformunun bir değişken olarak kırsal siyasal katılma sürecine olan etkisinden bahsetmek gerekmektedir. Meksika için toprak reformu, kırsal bir güç kaynağı olarak topraklandırılmış sınıf için kırsal kesimi ikame etmekle sonuçlanmıştır. Bu kesim, siyasal güce sahip olmuş ve siyasal elitler destek aramak için doğrudan onlara gitmek durumunda kalmışlardır (Tai, 1974: 328).

Geleneksel olarak Meksika’da siyasal katılma iki şekilde gözlemlenmektedir. Bunlar, ritüele önem veren, rejimi destekleyici faaliyetler olmak üzere oy vermek ve seçim mitinglerine katılmak ve bazı kamu mal veya hizmetlerinin tahsisini etkilemek için kamu görevlileri ile bağlantı kurmak veya onlardan rica etmek şeklinde gerçekleşmektedir. PRI’nın seçim mitinglerine katılanların, çoğunlukla bunu bedava yemek, t-shirt, piyango bileti gibi bazı materyalleri elde etmek veya katılamama durumunda bazı ekonomik kayıplara uğrayabilecekleri için olduğu gözlenmiştir (Cornelius ve Weldon, 2004: 481).⁷

Meksika’da, bazı vatandaşlar sadece vatandaşlık görevini yerine getirmek için oy kullanırken bazıları da hükümet birimleri ile olan gelecekteki ilişkilerinde zorlukları aşmak için oy kullanmaktadır. Hukuken Meksika’da oy kullanılması zorunlu bir haktır. Hatta seçimlerde oy kullanmış olmak bazen kamu hizmetlerinden yaralanmanın bir gereği olarak kabul edilebilmektedir. Bazı vatandaşlar ise *caciqueler* ve PRI’nın bölge temsilcilerine tepki olarak oy kullanabilmektedirler. Ve özellikle kırsal alanlarda bazı vatandaşların oylarını özgür olarak sattıkları da gözlenmektedir. 2000 yılı öncesinde Meksika’nın çoğu bölgesinde seçimler, genellikle gerçek siyasal çatışma alanları haline geldiği için geleneksel oy kullanma vasfı ve seçim kampanyalarına katılımın

---

⁷ Huntington’a atıfla Asya, Afrika ve *Latin Amerika*’da sosyal mobilizasyon ve siyasal katılma hızının arttığı bir dönemde bu bölgelerde siyasal kurumların bozulduğunu belirtmek gerekmektedir. Yine okur-yazarlık ve eğitim alanlarındaki gelişmelerin, siyasal istikrarsızlığı daha da artırabileceği ve oy vermenin ve diğer siyasal katılma belirtilerinin birden artışının da siyasal kurumlar üzerinde zararlı etkiler yapabileceğini Huntington, özellikle 1930’dan itibaren *Latin Amerika*’da oy verme oranının artmasıyla siyasal istikrarsızlığın artışının paralellik göstermesi örneğiyle açıklamaktadır. Bkz.: (Huntington, 1965: 405, 406, 407).

azaldığı görülmüş ancak 1994 seçimlerinde Meksika, siyasal katılımda büyük bir artış yaşamıştır. Gerçek katılım oranlarının ilk olarak 1988 başkanlık seçimi ile açıklanmaya başlanmasından ötürü daha önceki dönemde seçime katılım oranlarıyla ilgili sağlıklı karşılaştırmalar yapmak mümkün olmamıştır (Bkz.: Tablo 2). Daha önceki seçimlerde siyasal iktidarın, Meksika halkını ikna etmek ve dış dünyaya seçimin ne kadar yasalara uygun bir ortamda yapıldığı mesajını vermek için seçime katılma oranları konusundaki istatistikleri olduğundan yüksek gösterdiği düşünülmektedir. Ayrıca fazla gösterilen seçime katılım oranı rakamları, iktidar partisinin kaçınılmaz olarak çok sıklıkla başvurduğu, oyların PRI sütununa ilave edilmesi yöntemi olarak değerlendirilmektedir (Cornelius ve Weldon, 2004: 48).

2.1. Meksika’da Siyasal Katılma ve Demokrasi

1930’lu yıllarda Meksika’da siyasal faaliyetlerin genel olarak şiddet içermediği belirtilmektedir. Bu durumun, siyasal edilgenlik ve şiddetli devrimin her ikisi için de geçerli bir alternatif olarak Meksikalılara sunulduğu düşünülmektedir. Bu süreçte Meksikalılar özel siyasal değişim talepleri için içten içe şiddet içermeyen protesto, direniş ve müdahaleyi kullanmışlardır (Inda, <http://acorn.sbu.edu/x1990-1991/Mar91-Between%20Apathy.pdf>).

PRI yönetimi esnasında Meksika seçimlerinin anlamlı olmadığı vurgulanmaktadır. Adil olmayan seçimler sadece siyasal kontrolün bir unsuru değil aynı zamanda yasal meşruiyeti sürdürmek için hayati bir kaynak olmasına rağmen dönemsel ve serbest olarak yapılmaktadır. Seçimler, iktidardaki elitlerin halk onayını sağlamak amacıyla oy kullanıcılar olan vatandaşları dönemsel olarak devreye sokmak suretiyle rejimin meşruiyetini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Buna ilave olarak özgür olmadığı vurgulanan seçimlerin, sadece sembolik anlamda değil araçsal rasyonaliteye de sahip olmadığı belirtilmektedir. Meksika’da siyasal karar alıcıların, kurumsallaştırılan bir parti-içi rekabet, barışçıl liderlik intikali ve sadık muhalefeti meşrulaştıran bir yöntem geliştirdikleri belirtilmektedir (Álvarez, 2011: 46).

1996’dan önce Meksika seçimlerinin adil ve özgür olmadığı belirtilmektedir. Geçerli muhalefet partilerine olan halk desteği, PAN’da

olduğu gibi 1970'lerden 1990'lı yılların başlarına kadar sürekli olarak artmıştır. Bu dönem esnasında PRI seçim kanunlarını manipüle ederek belirsizliğin önüne geçmeye çalışmıştır. Meksika parti sisteminde kökten niteliksel değişimin yapıldığı dönemde önleyici reformlar, çoğunluk partilerinin çökmesini geciktirmede etkili olmuş ancak sürekli olarak düşmesini engellemede başarısız olmuştur. Bu durum 1988 seçiminde açık bir şekilde görülmüştür (Álvarez, 2011).

Meksika'da seçim, iktidardaki PRI ve muhalefet partileri için önemli bir ikilem yaratmıştır. PRI liderleri, partinin seçim ve finansal baskınlığını korumak için yalnızca seçim kurallarını manipüle etmeye ihtiyaç duymaması aynı zamanda seçimleri meşru kılmak için muhalefet partilerine de rekabet konusunda teşvikler getirmiştir. Sonuçta otoriter olarak nitelendirilen Meksika'da federal seçimlerin anlamsız olduğu ve seçimle ilgili siyasal finansman reformlarının gereksiz olduğu söylenemez. Meksika kurumlarında uzun süren ve aşamalı değişimin başlangıç noktası, 1970'lerin ikinci yarısındaki oluşum olarak gösterilmektedir. 1972'den 1996'ya kadar olan dönemde PRI, kendi üstünlüğünü güvence altına almayı hedefleyen beş anayasa ve yasama reformu yapmıştır. Reformlar, devlet desteklerinin stratejik bir şekilde dağıtıldığı seçim kurallarının (partiye kayıt, koalisyon oluşumu, seçim formülleri ve yasama boyutu gibi) değişimini içermektedir. Bununla birlikte kaynak tahsisleri için geliştirilen yöntemler hem keyfi hem de bariz şekilde çoğunluk partisinin lehine olmuştur (Álvarez, 2011: 47).

1996'dan önce yasalaştırılan reformların, seçim belirsizliği nedeniyle harekete geçirilmese de rekabeti engellemek için tasarlandığı belirtilmektedir. Temelde bu reformlar, rekabeti önlemek için seçim kurallarını yeniden tanımlamıştır. Ancak PRI idarecileri reformları devreye sokarak muhalefet partilerinin oy paylarının sürekli olarak artmasını önleyememişlerdir. 1997 seçimlerinden hemen sonra PRI'nın, alt mecliste çoğunluğu kaybettiğinde daha önce olduğu gibi hakim parti denge reformunu devreye soktuğu görülmüştür. Bazı çalışmalar, 1996 parti reformunun tek sebep olmasa da PRI'nın düşme nedenlerinden biri olduğunu iddia etmektedir. Böylece kaynak yetersizliği ile yazılı ve görsel medya konusunda PRI'nın üstünlüğü, 1996 öncesinde muhalefet partilerinin zaferini engelleyen unsurlar arasında görülmektedir (Álvarez, 2011: 48).

Meksika’da bölgesel muhalefetin başarısı, bazı gözlemciler tarafından demokrasiye doğru yönelişin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (Beer, 2000: 422). Meksika muhalefet partileri özellikle belediye seviyesinde seçimler kazanmaya başlamışlardır. PRI’den farklı bir partiden gelen ilk vali, 1989 yılında Baja California’da seçilmiş PAN adaydır. 1990’larda ilave seçim reformları nedeniyle siyasal rekabette ani artışlar yaşanmış ve böylece 1997 ve 2000 yılı kritik dönemler olmuştur. 1997’de PRI ulusal oyların sadece yüzde 38’ini alarak Kongredeki çoğunluğunu kaybederken, 2000 yılında PRI, oyların yaklaşık olarak yüzde 38’ni alarak başkanlığı da kaybetmiştir. 1990’lı yıllar boyunca demokrasi konusu parti desteğinin ve parti rekabetinin ana belirleyicisi olmuştur. Demokratik dönüşüm lehine gelişen bu olgular, PAN’a olan desteği artırırken daha otoriter davranış ve değerlere sahip olan PRI’ya olan desteği azaltmıştır (Moreno ve Méndez, 2002: 352).

2.2. Meksika’da Ekonomik Performans-Siyasal Destek ilişkisi

PRI’yla ilgili yaygın kanı, 1929’dan 1982 yılına kadar olan dönemde siyasal istikrar ve ekonomik büyüme sağlamada oldukça başarılı olduğudur. Parti, savaş lordları arasındaki uzlaşma ile ortaya çıkmış ve 70 yıldan fazla sürede Meksika siyasal elitleri, rejimin kurumsal kanalları aracılığıyla anlaşmazlıkları çözümlenmeye çalışmıştır. Ayrıca PRI, ekonomik büyümenin sağlanmasında istikrarlı bir başarı yakalamıştır. 1929 yılında PRI’nın kurulmasından önce ekonomi, kısmen iç siyasal istikrarsızlık nedeniyle kötü görünmektedir. Meksikalı siyasetçilerin, Partiyi şiddetle sona erdirecek şekilde organize etmesinden hemen sonra 1933 yılından itibaren ekonomi büyümeye başlamıştır. 1933 yılından 1981 yılına kadar Meksika ekonomisi, yıllık ortalama %6 oranında pozitif büyümeye sahip olmuştur (Magaloni, 2005: 137).

1970’lerin popülist politikaları, makroekonomik istikrarı bozmuş ve dönemin son yıllarında petrol fiyatlarının artmasına rağmen ekonomi çökmüştür. 1982 yılından itibaren Meksika, ilki borç krizinin sonucu olarak 1982 ve 1988 arasında, ikincisi pesonun devalüasyonunun sonucu olarak 1995 ve 1996 yılında iki önemli resesyon yaşamıştır. Her iki kriz de yüksek enflasyon oranları, devalüasyon, reel ücretler ve endüstriyel üretimde ani

düşmeler ortaya çıkarmıştır. Bunun da ötesinde 1982 yılından 1997 yılına kadar reel minimum ücretler ve ortalama sanayi ücretleri değerlerini sırasıyla yaklaşık %75 ve %35 oranında kaybetmiştir. Uzun dönem büyüme 1980'li ve 1990'lı yıllarda çökmüştür. 1952 yılından 2000 yılına kadar PRI'nın oylarında 1976 ve 1991 seçimleri dışında ciddi bir düşme görülmüştür. Yine PRI'nın oylarındaki ciddi düşüş 1982 borç krizinden sonra daha da hızlanmıştır. Bu durum yerel seçimlerde bile kendini göstermiştir. Bununla beraber yapılan araştırmalar, oy verme trendinin ekonomik büyümeyle çok güçlü bir ilişkisinin olmadığını göstermektedir. Örneğin PRI, 1982 ve 1985 yılındaki en kötü resesyon dönemleri olarak kabul edilen zamanlarda bile sürpriz bir şekilde halk tarafından desteklenmiştir (Magaloni, 2005: 137-140).

2.3. Meksika'da Kurumsallaşma-Siyasal Katılma İlişkisi

Demokratik ülkelerde seçime katılma, herhangi bir demokratik siyasal sistemin merkezinde özgür vatandaşların oy kullanması anlamında değerlendirildiğinden büyük ölçüde kurumsallaşma olarak karakterize edilmektedir. Bu siyasal katılma türünde sonuçlar, genel olarak açıklanmasına rağmen bireyseldir. Her ülke tarihsel miras, sosyo-ekonomik gelişme, siyasal gelişme ve uluslararası etkiler gibi birçok faktöre dayanmak suretiyle siyasal katılma bağlamında özel bir gelişme modeline sahiptir. Bununla birlikte kompleks toplumlarda siyasal katılma, birçok olası modeller geliştirmeye neden olmuştur. Meksika böylesi bir duruma iyi bir örnek olarak gösterilmektedir (G, http://www.ieim.uqam.ca/IMG/pdf/oda_mexico_dossier.pdf). Meksika katılımını şekillendiren üç kurumsal faktör olarak seçim siyasetinin merkezîyetçiliğinin tüm toplumun siyasal katılma üzerinde etkisi, toplumun klientalist uzun dönem geçmişi ve PRI altındaki korporatist örgüt dikkate alınmaktadır (Klesner, 2009: 70-71).

1980'lerden itibaren Meksika'da siyasal katılmanın önemli değişimler göstermiş olduğu açıktır. Büyük ölçüde otoriter olan siyasal sistem tarafından kontrol edilen uzun bir dönemin ardından Meksika, halihazırda katılımcı kurumsal yapıya sahip ülke olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda 1988, 1994, 1997 ve 2000 yılı seçimleri çerçevesinde çok partili sistemde rekabet artışı yaşanmıştır (Bkz.: Tablo 2 ve Tablo 3).

Tablo 2
Meksika’da Seçime Katılma Oranları (1988-2000)

Seçim Yılı	Seçime Katılma Oranı (%)
1988	51,0
1991	60,29
1994	75,85
1997	57,67
2000	63,97

Kaynak: www.ife.org.mx.

Tablo 3
Başkanlık Oylarının Yüzdesi (1988, 1994, 2000)

Seçim Yılı	Siyasal Partilerin Oy Oranları (%)		
	PRI	PAN	PRD
1988	50,70	16,80	31,10 ^a
1994	48,69	25,92	16,59
2000	36,11	42,52 ^b	16,64 ^c

^a Frente Democrático Nacional’ın oy yüzdesi.

^b Alianza por el Cambio’nun oy yüzdesi.

^c Alianza por México’nun oy yüzdesi.

Kaynak: www.ife.org.mx; www.ipu.org.

Kavramsal anlamda rekabetçi olarak tanımlanabilecek sistemlerin yanı sıra birçok ülke vardır ki buralarda muhalefet partilerinin siyasal güç kazanma şansı çok azdır. Yarı rekabetçi sistemler olarak adlandırılabilen bu durum, 1985-1995 yılları arasında Meksika’da da tecrübe edilmiştir. Burada, iktidardaki tek partinin ulusal siyasal hayat ve ekonomiyi kontrol ettiği sürece ikinci bir rekabetçi partinin gelişmesinin son derece zor olduğu ortaya çıkmıştır. Böylesi bir rekabetin gelişme olasılığının büyük ölçüde bir kriz vasıtasıyla sosyal düzendeki değişimlerin sonucunda oluşabileceği açıktır. 1987-1988’de Meksika’da ifade edilen ölçüde önemli bir kriz ortaya çıkmış

---

ancak bu süreçte iktidardaki PRI kendi desteğini korumuş ve 1988 seçimlerini de kazanmıştır. 1994 yılındaki ikinci önemli krizden sonra eyalet valisi olarak başarılı geçmiş olan muhalefet adayına karşı 2000 yılındaki başkanlık seçimi kaybedilmiştir (Calvert, 2002: 171).

SONUÇ

1929 yılında merkezi hükümetin gücünün birleştirilmesine hizmet etmek için kurulan PRI'nın temel iki amacının olduğu kabul edilmektedir. Bunlar, var olan siyasal güçleri tek bir parti içinde uzlaştıran bir siyasal sistem ve aynı zamanda siyasal dönüşüm esnasında istikrarı garanti altına alan bir sistem oluşturmaktır.

1938 yılında başkan Cárdenas, Partiyi elit merkezli çatışma çözüm mekanizmasından kitlesel tabanlı siyasal parti haline dönüştürmüştür. Böylece parti politikalarına olan halk desteği artmış ve seçime katılım hareketlenmiştir. 1940 yılı itibarıyla Meksika nüfusunun büyük bir kısmı, büyük ölçüde Cárdenas tarafından oluşturulan kırsal kesim ve işçi örgütlerine üyelik çerçevesinde ulusal siyasal sisteme dahil olmuştur. Ancak siyasal katılımın genişlemesinin bir sonucu olarak demokrasinin geliştiğini söylemek mümkün görünmemektedir (Cornelius ve Weldon, 2004: 474).

Gerçekte PRI'nın siyasal ve ekonomik reformlara etkisi düşünüldüğünde bu durumun özellikle seçmenlerin isteğinin artışına katkı sağladığı görülmektedir. Yine sivil toplum kültürünün artışı, muhalefet partileri ve daha sonra yoğun siyasal katılma siyaseti şekillendirmiş ve benzer şekilde tek parti yönetimi de aşındırılmıştır. Böylece 1980 ve 1990'ların ekonomik reformları ülke siyasetinin liberalize edilmesine ve siyasal sistemin yeniden tanımlanmasına sebebiyet vermiştir. Bu değişiklikler 2000 yılı seçimlerinde PRI dışında bir partiden ilk başkanın seçilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu gelişme Meksika demokrasisi için olumlu bir işaret olarak alınsa da bu ülkenin demokrasi konusunun tartışmalı olduğu gözlenmektedir.

KAYNAKÇA

ALFORD, Robert R. ve Roger FRIEDLAND (1975), "Political Participation and Public Policy", *Annual Review of Sociology*, Vol.1, (429-479).

ÁLVAREZ, Ángel E. (2011), "Political Funding Regulations In Latin America: Uncertainty, Equity And Transparency", Doctor of Philosophy Graduate Program in Political Science, Notre Dame, Indiana, November.

BEER, Caroline (2000), "Assessing the Consequences of Electoral Democracy: Subnational Legislative Change in Mexico", *Comparative Politics*, Vol. 33, No. 4, (421-440).

BRACHET-MARQUEZ, Viviane (1992), "Explaining Sociopolitical Change in Latin America: The Case of Mexico", *Latin American Research Review*, Vol. 27, No. 3, (91-122).

BRUHN, Kathleen (2004), "The Making of the Mexican President, 2000: Parties, Candidates, and Campaign Strategy", *Mexico's Pivotal Democratic Election: Campaign Effects and the Presidential Race of 2000*, Jorge I. Domínguez ve Chappell Lawson, (Ed.), Stanford University Press, (123-156).

CALVERT, Peter (2002), *Comparative Politics*, Longman, London.

CORNELIUS, Wayne A. ve Jeffrey A. WELDON (2004), "Politics in Mexico", *Comparative Politics Today*, Gabriel A. Almond, G. Bingham Powell, Jr., Kaare Strøm ve Russell J. Dalton (Ed.), Eighth Edition, Pearson, New York, (467-519).

CORTINA, Jeronim, GELMAN, Andrew ve Narayani Lasala BLANCO (2008), "One Vote, Many Mexicos: Income and Vote Choise in the 1994, 2000, and 2006 Presidential Elections", www.stat.columbia.edu/~gelman/research/unpublished/Cortina,%20Gelman%20&%20Lasala.pdf.

G., Leticia Heras, "Political Participation in Mexico (1988-2009): How and Why has It Changed?", http://www.ieim.uqam.ca/IMG/pdf/oda_mexico_dossier.pdf

HUNTINGTON, Samuel P. ve Jorge I. DOMÍNGUEZ (1975), *Siyasal Gelişme*, Ergun Özbudun (Çev.), Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara.

HUNTINGTON, Samuel P. (1965), "Political Development and Political Decay", *World Politics*, Vol. 17, No. 3, (386-430).

İNDA, Caridad, "Between Apathy and Revolution: Nonviolent Action in Contemporary Mexico", <http://acorn.sbu.edu/x1990-1991/Mar91-Between%20Apathy.pdf>.

Instituto Federal Electoral, www.ife.org.mx.

Inter-Parliamentary Union, www.ipu.org.

KLESNER, Joseph L. (2005), "Electoral Competition and New Party System in Mexico", *Latin American Politics and Society*, Vol. 47, No. 2, (103-142).

KLESNER, Joseph L. (2009), "Who Participates? Determinants of Political Action in Mexico", *Latin American Politics and Society*, Vol. 51, No. 2, (59-90).

LEVY, Daniel C. ve Kathleen BRUHN (2006), *Mexico: The Struggle for Democratic Development*, Second Edition, University of California Press, Berkeley.

MAGALONI, Beatriz (2005), "The Demise of Mexico's One Party Dominant Regime: Elite Choices and Masses in the Establishment of Democracy", *The Third Wave of Democratization in Latin America: Advances and Setbacks*, Frances Hagopian ve Scott P. Mamwaring (Ed.), Cambridge University Press, (121-146).

MORENO, Alejandro ve Patricia MÉNDEZ (2002), "Attitudes Toward Democracy: Mexico in Comparative Perspective", *International Journal of Comparative Sociology*, 43, (350-367).

PIERSON, Christopher (1996), *Modern Devlet*, Dilek Hattatoğlu (Çev.), Çiviyazıları, İstanbul.

PUTNAM, Robert (1971), "Studying Elite Political Culture: The Case of 'Ideology'", *American Political Science Review*, Vol. 65, No. 3, (651-681).

ROSKIN, Michael G. (2009), *Çağdaş Devlet Sistemleri*, Bahattin Seçilmişoğlu (Çev.), Adres Yayınları, Ankara.

TAI, Hung-chao (1974), *Land Reform and Politics: A Comparative Analysis*, University of California Press, Berkeley.